

gdymy ktoś obcy wtargnął na dziedziniec Tropajonu wówczas wszystkie przedmioty liturgiczne — kielich, wino, chleb — można było szybko podać komuś, kto stał po drugiej stronie muru.

Tropajon znajdował się wewnątrz nekropolii, zamkniętej już w starożytności żelaznymi wrotami. Wśród uliczek-pasaży, między grobami znajdował się duży, głęboki zbiornik na wodę. Ten rezerwuar mógł z łatwością pomieścić 2 osoby, toteż wykorzystywano go do uroczystości chrztu. Tropajon musiał być wykorzystywany nie tylko do chrztów, ale i innych obrzędów takich jak wyświęcanie duchownych, konsekracja biskupów, a także zaślubiny i pogrzeby. Tak więc cały Tropajon, zbudowany nad szczątkami św. Piotra był w rzeczywistości pierwszą budowlą kościelną w dziejach chrześcijaństwa.

Broszura opracowana przez dr Guarducci stanowiła definitywne zamknięcie całego zagadnienia, odnoszącego się do grobu św. Piotra. Ojciec św. Paweł VI ogłosił światu wiadomość o odnalezieniu szczątków św. Piotra, a w dniu 27 czerwca 1968 roku w podziemnym pomieszczeniu bazyliki, przy „ścianie napisów” odbyła się uroczystość złożenia świętych relikwii w dawnym repozytorium, zamkniętym obecnie szklaną płytą z iluminacją świetlną. W 19 pudełkach z pleksiglasu, na kauczukowej piance znajdują się fragmenty szkieletu pierwszego Wikariusza Chrystusowego.

Kraków

KS. KAZIMIERZ DRZYMAŁA SJ

Joanna Wójtowicz

STOPIEŃ ZNAJOMOŚCI SŁOWNICTWA RELIGIJNEGO PRZEZ MŁODZIEŻ LICEALNĄ

Na ogólną sumę 1188 terminów obcych występujących w licealnych podręcznikach języka polskiego 10% przypada na terminy związane z wiarą, religijnymi systemami filozoficznymi, religijnymi gatunkami itp. Nie przy wszystkich użytych terminach znajdziemy definicję wyjaśniającą ich znaczenie. Można przypuszczać, że autorzy robią to:

- 1) świadomie, bowiem uważają, że znajomość tych terminów nie jest potrzebna uczniowi świeckiej szkoły,
- 2) nieświadomie, mylnie przypuszczając, że terminy te weszły w obieg literacki uczniów liceum.

Autor podręcznika dla klasy pierwszej, odznaczający się wyjątkową rzetelnością w wyjaśnianiu używanych pojęć, podaje na dole strony ich pełną definicję realno-znaczeniową lub też zastępuje ją

opisowym komentarzem włączonym w tekst. W podręczniku do klasy drugiej znajdziemy już jednak odstępstwa od tej zasady. Bez tłumaczenia użyte są m. in. terminy: *ortodoksi, metodyści, episkopat, aureola, absolut, dogmaty, medytacje, metafizyka, klerykalizm*; w klasie trzeciej: *chorał, anachoreta, kantyczka*; w czwartej: *aksjomaty religijne, angelologia, ikony*. Terminy wyjaśnione w podręczniku do klasy pierwszej z reguły nie są ponownie tłumaczone przez autorów książek w następnych klasach.

Nauczyciele-poloniści z praktyki wiedzą, że młodzież ma kłopoty ze znajomością semantyki terminów religijnych. Chcąc sprawdzić zgodność nauczycielskich opinii z faktycznym stanem wiedzy uczniów w tym względzie, przeprowadziłam badania ankietowe wśród 822 uczniów z różnych ośrodków: wiejskich i miejskich. Pod uwagę wzięłam 19 terminów występujących w podręcznikach języka polskiego. Wśród nich znalazły się funkcjonujące w szkolnej nauce o literaturze (*asceta, mesjanizm, psalmy, pastoralka*), sztuce (*misteria, ikony, chorał*), historii i kulturze (*dysydent, schizma, panteizm, bigot, ateizm, ortodoksi, fetyszyzm, gnostycy, irenizm*), teologii (*tiara, angelologia, anatema*).

Okazało się, że uczniowie w ponad 37% stają zupełnie bezradni, gdy muszą zdefiniować konkretne pojęcie, natomiast prawie 26% dalszych respondentów daje odpowiedzi, których nie można zaliczyć do zadawalających. Najczęściej błędy powstają przez skojarzenie z podobnie brzmiącymi wyrazami, np.:

misteria to: wyroby, małe dzieła; dokładność, szczegółowość; coś wykonane bardzo dokładnie; mistyczny wyrób

tiara: termin muzyczny (skojarzenie z fanfara, gitarą?); termin fizyczny (może chodzi o tarę?)

schizma: spuścizna (pewnie chodzi o schedę)

asceta: człowiek zadający sobie ból (skojarzenie z sadystą?)

anatema: antena — fizyczne; urządzenie do odbioru sygnałów, radiotechnika; termin gramatyczny (związany z tematem?)

gnostycy: twórcy gnom-złoty myśli; ci, którzy gną, naginają teorie do własnych celów

angelologia: nauka o kulturze Anglii; anglistyka; termin biologiczny (pewnie chodzi o angiologię — dział anatomii, zajmujący się układem naczyniowym, krwionośnym, limfatycznym).

Gdy uczeń nie pozna dokładnie semantyki terminu, stykając się z nim po raz pierwszy, to po pewnym czasie, szczególnie kiedy jest to termin rzadziej używany w praktyce szkolnej, ostrość jego znaczenia zatrze się i w konsekwencji będziemy mieli podobne do poniższych wypowiedzi:

schizma: wyprawa, krucjata; walka, wojna; rozprzestrzenianie; zjazd papieży; klątwa, wyklęcie; zmierzch, zejście

bull: księga spisana przez uczonych; starożytna księga
dysydent: zdrajca; człowiek nie pragnący żadnych zmian, urzędnik;
 człowiek, który egzekwuje od dłużników zaległości i długi
fetyszym: wielożenstwo; wiara w kapłanów-czarowników; nienawiść
misteria: dramat szekspirowski o tematyce ze Starego i Nowego Te-
 stamentu
psalmy: utwory pisane z powodu śmierci jakiejś osoby.

Ogromna odpowiedzialność spoczywa na polonistach, którzy przez świadome niedomówienia, krzywdzące interpretacje spotykanych w literaturze postaw czy też niesolidną pracę może doprowadzić do skrzywienia pewnych znaczeń w umysłach młodych ludzi. Tak stało się prawdopodobnie w szkołach tych uczniów, którzy podają, iż *asceta* to człowiek zadający sobie ból. Paru innych uczniów stwierdza, że *stoicyzm* to ruch religijny, kościelny. Niektórzy utożsamiają banitę z zakonnikiem, być może pod wpływem oglądanych seriali przygodowych, w których to braciszek zakonny wchodzi w skład grupy wyjętych spod prawa, a może skojarzenie polega na podobieństwie brzmieniowym tego wyrazu z nazwami członków zakonów: *jezuita*, *eremita* itp. *Purytańskie zasady* to rzekomo nie tylko przestarzałe, niewłaściwe, stereotypowe, obłudne, ale też takie, u podłoża których leży niewiara.

Działania współczesnej szkoły, choć nie tylko jej, widoczne są w znajomości przez młodzież terminu *ateizm*. Ponad 84% uczniów dokładnie odróżnia go od *deizmu*, *fideizmu*, a także innych — *izmów*. Niewiele ponad 11% nie daje w tym wypadku żadnej odpowiedzi, ale nie można być pewnym, czy postawa taka nie wynika z przekory.

Najsłabiej znane terminy to: *irenizm* (7% odpowiedzi dobrych), *dysydent* (9% odp. dobrych), *anatema* (14% odp. dobrych), *angelologia* (16% odp. dobrych), *ortodoksi* (17% odp. dobrych), *gnostycy* (18% odp. dobrych).

Zauważony tu niedostateczny poziom obycia młodzieży z terminami religijnymi jest sygnałem, który winni w pierwszej kolejności wziąć pod uwagę katecheci. Nie można bowiem liczyć, że współczesna szkoła, realizująca programową świeckość, będzie choć w części zainteresowana stopniem opanowania przez uczniów tychże terminów. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że sama boryka się z podobnie niskim opanowaniem przez młodzież terminów polonistycznych, historycznych, geograficznych itp. Widać to choćby w przytoczonych wyżej odpowiedziach ankietowych, w których dany termin zaliczany jest do najbardziej różnorodnych dziedzin nauki.

BIBLIOGRAFIA

K. Krajewski, *Piśmiennictwo polskie od średniowiecza do oświecenia*. Podręcznik dla klasy I liceum o profilu humanistycznym. Warszawa 1976.

K. Krajewski, *Średniowiecze-oświecenie*. Podręcznik literatury dla klasy I szkół średnich. Warszawa 1981.

E. Sawrymowicz, St. Makowski, Z. Libera, *Romantyzm*. Podręcznik literatury polskiej dla klasy II szkół średnich. Warszawa 1978.

St. Jerschina, Z. Libera, E. Sawrymowicz, *Literatura polska okresu romantyzmu*. Podręcznik dla klasy II liceum ogólnokształcącego oraz techników i liceów zawodowych. Warszawa 1972.

A. Nofer-Ładyka, *Literatura polska okresu pozytywizmu*. Podręcznik dla klasy II liceum ogólnokształcącego oraz techników i liceów zawodowych. Warszawa 1976.

J. Z. Jakubowski, *Literatura polska okresu Młodej Polski*. Podręcznik dla klasy III liceum ogólnokształcącego oraz techników i liceów zawodowych. Warszawa 1972.

R. Matuszewski, *Literatura polska lat 1918—1939*. Podręcznik dla klasy III liceum ogólnokształcącego oraz klasy IV techników i liceów zawodowych. Warszawa 1984.

R. Matuszewski, *Współczesna literatura polska*. Podręcznik dla klasy IV liceum ogólnokształcącego. Warszawa 1984.

R E C E N Z J E

P. B. DIRKSEN, *The Transmission of the Text in the Peshitta manuscripts of the Book of Judges* (Monographs of the Peshitta Institute I), Leiden 1972, XVIII, s. 112, 2fig., 2 tabl.

Instytut Peszity (Peshitta Institute) w Lejdzie przygotowujący wydanie krytyczne Peszity ST wydaje monografie omawiające problemy syryjskiej wersji ST. Dotychczas ukazały się trzy tomy. Autorem monografii, która rozpoczyna nową serię wydawniczą jest Peter Berend Dirksen, urodzony w Doetinchen w 1928 r. Jego rozprawa ukazała się oddzielnie w 1971 r., a w następnym roku ponownie jako pierwszy tom omawianej serii. Recenzji dokonujemy na podstawie pierwszego wydania rozprawy, którą autor ofiarował pisaćemu. Rozprawę doktorską napisał Dirksen pod kierunkiem twórcy Instytutu Peszity, prof. P. A. H. de Boera. Monografia składa się z wstępu (IX—XII), wykazu rękopisów (XIII—XIV), wykazu książek i artykułów cytowanych (XV—XVI), skrótów (XVII) oraz części I